

Svendborg
Kommune

Møde i Det Grønne Råd

den 8. januar 2024

Udskillelse/-matrikulering af veje

- Ved manglende udskillelse/-matrikulering af de offentlige veje
 - Hvor den offentlige vej ikke er udskilt, omfatter den offentlige vej det der naturligt hører til vejen, f.eks. rabat, grøft og hegn e.l.
 - Hvad der hører under vejen kan varierer på samme vejstrækning, da definering af hvad der hører under vejen, er afhængig af de lokale fysiske forhold.
 - I forbindelse med udskillelse af vejen vil det der naturligt tilhører vejen blive udskilt tilhørende vejen.
 - Matrikelgrænser, og hermed også hvorvidt vejene er udskilt, kan ses på kommunens KortInfo (<https://drift.kortinfo.net/Map.aspx?Site=svendborg&loginToken=770bbf31f7364d019b7bda42a67a0619&page=Kortopslag>)

Artsrige vejkanter

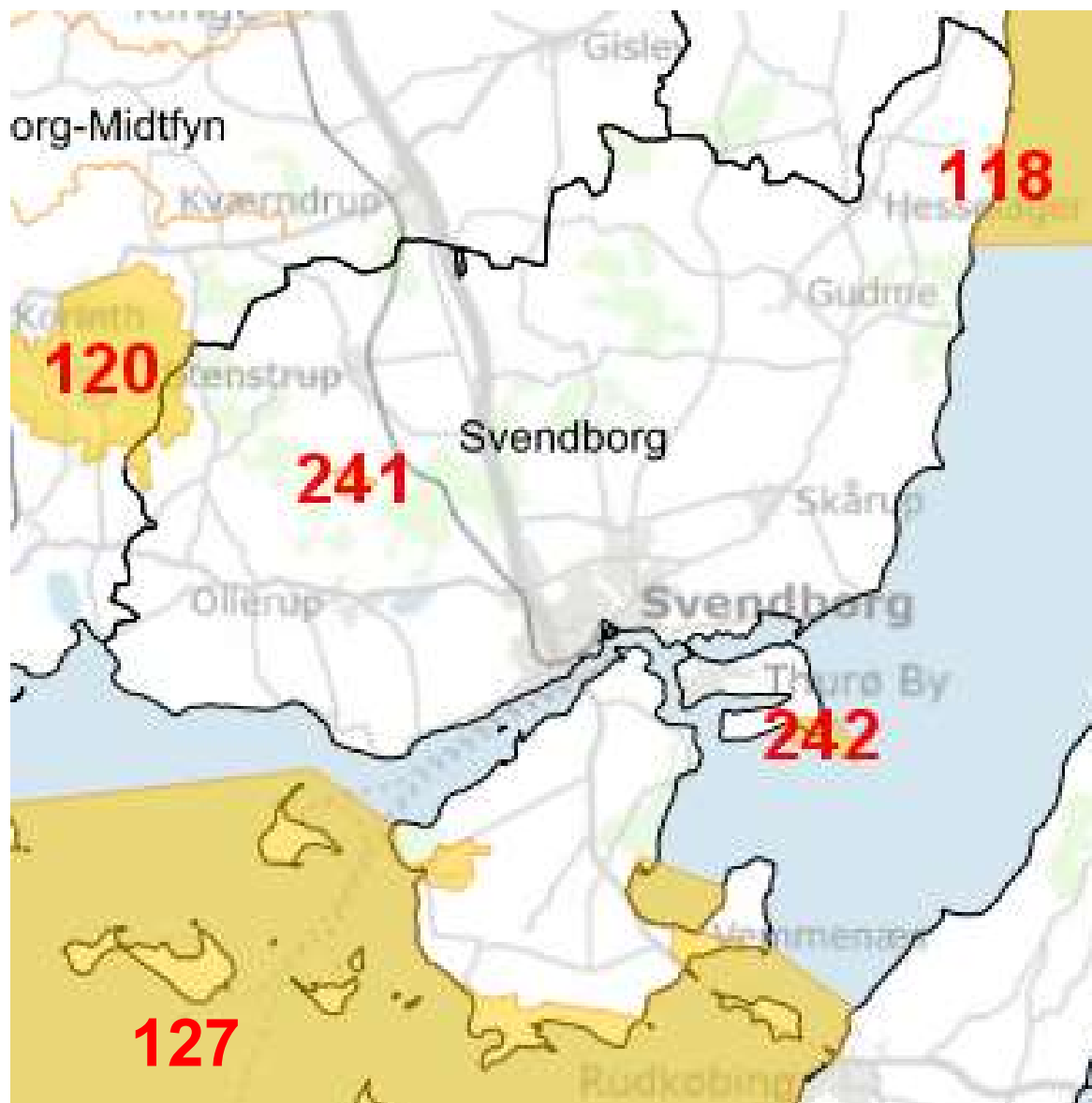
Informationskampagne

- Fælles informationskampagne omkring biodiversitet i grøftekanter og slåning.
 - Materiale for informationskampagnen udarbejdes inden april, og forventes udsendt pr. e-boks til grundejere inden græsslåningen bliver relevant.
 - Slåninger
 - Slåning af **oversigtsarealer** udføres i perioden maj, juli og 15 september – 31. oktober.
 - **Forsommerslåning** (1 skår) fra 15. maj til 15. juni.
 - **Hovedslåningen** fra 15 september til 31 oktober.
 - Prøvehandling med tidligere slåning
 - Ca. 90 m² på Tørvelong. En nordvendt skråning i forlængelse af Artsrig Vejkant.
 - Ca. 100 m² på Eskebjergvej. En østvendt skrænt i forlængelse af Artsrig Vejkant + del af Artsrig vejkant.

Supplerende

- Artsrige vejkanter forefindes på 22 strækninger.
- Der er jf. DNs kontrol fejlklippet 16 strækninger af de i alt 22 strækninger – heraf er 9 af strækningerne gengangere fra sidste år.
- Lodsejerne har tidligere modtaget skrivelse om de artsrige vejkanter, og at undlade at slå disse, hvorfor det må formodes at de bevidst har valgt at ignorere henvendelsen, eller at 'forpagter' har slået vejkanterne.
- Kommunens udbud af driftsentreprisen medførte ny driftsentreprenør – en del af fejlklippingerne kan tilskrives opstartsudfordringer.

Natura 2000-handleplaner i Svendborg Kommune

N118: Sør ved Tårup
og Klintholm *

N120: Skove og søer
syd for
Brahetrolleborg (*)

N127: Det sydfynske
Øhav *

N241: Rødme
Svinehaver *

N242: Thurø Rev

* Svendborg Kommune
har handleplan ansvar

**Tidsplanen ændret –
udkast til forslag er
udarbejdet.**

Generelt om Natura 2000-handleplaner

- De statslige Natura 2000-planer blev offentliggjort den 3. juli 2023.
- Natura 2000-planerne indeholder målsætninger for områderne og et indsatsprogram.
- Kommunerne skal inden for 1 år herefter udarbejde Natura 2000-handleplaner. Dog Miljøstyrelsen udarbejder Natura 2000-skovhandleplaner for fredskovpligtige arealer – skal sammenskrives med de kommunale handleplaner. Naturstyrelsen udarbejder plejeplaner for egne arealer – et resumé heraf kommer med i de kommunale handleplaner.
- Handleplanerne skal beskrive hvordan Natura 2000-planerne vil blive realiseret.
- Handleplanerne må ikke være så detaljerede, at de foregriber, hvad der skal ske på den enkelte ejendom.
- Vandkvaliteten sikres gennem vandområdeplanerne.

Indsatsprogram generelle retningslinjer

- Sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
- Sikre skovnaturtypebevarende drift og pleje.
- Opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur.
- Igangværende projekter/indsatser fra tidligere planer afsluttes.
- Tidligere indsatser vedligeholdes.

Søer ved Tårup og Klintholm

Svendborg
Kommune

Målsætning:

- Fungere som kerneområde og spredningskilde for klokkefrø og stor vandsalamander.
- Søerne skal udgøre optimale levesteder for klokkefrø.
- Kalkoverdrev udvides og forbedres.

Opfølgning på indsatser fra tidligere handleplaner:

- Fortsætte afgræsning af overdrev og arealer udlagt til udvikling af overdrev (ca. 7 ha).
- Efterrydning (1 ha).
- Sammenkædning af overdrev (2-4 ha).
- Sikre god tilstand i småsøer (oprensning 2-3 stk.).

Nye indsatser:

- Bekæmpe invasive arter på strandvolde (2 ha).
- Beskyttelse mod oversvømmelse af småsøer ved højvande i Storebælt (strækning op til 250 m).

Indsatser på Klintholm I/S' arealer indgår i den kommunale handleplan.

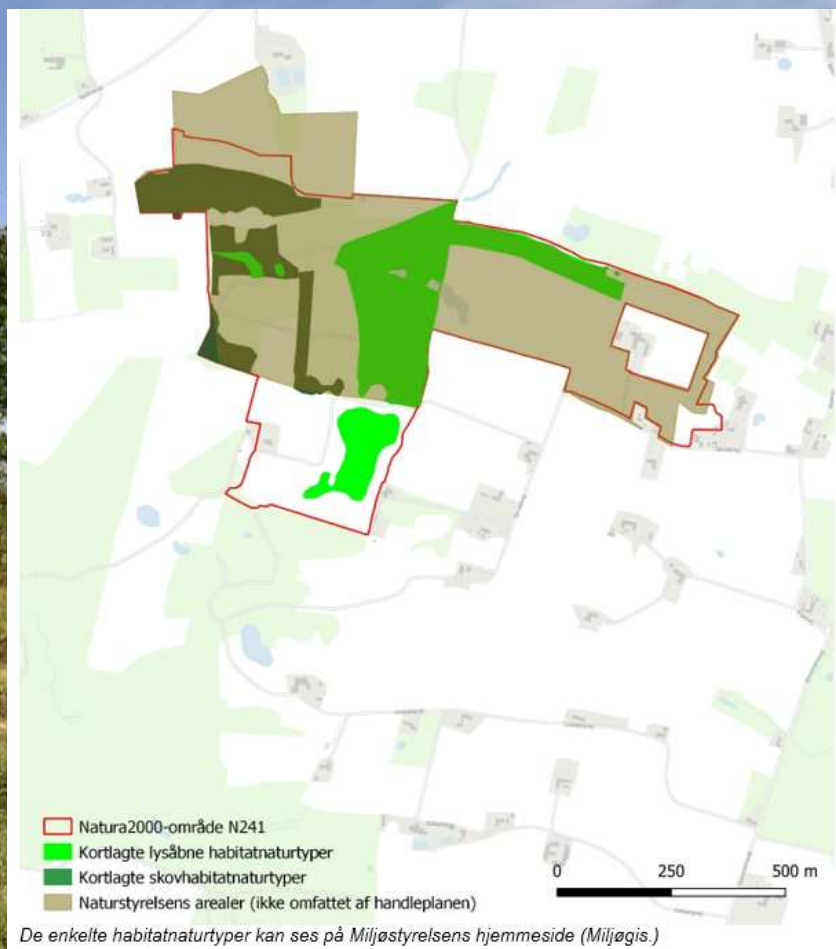
Rødme Svinehaver

Målsætning: Rødme Svinehaver bliver et stort sammenhængende naturområde med en mosaik af især surt overdrev og kalkoverdrev med hængesæk, rigkær, kilder og søer på de lave arealer.

Opfølgning på indsatser fra tidligere handleplaner: Fortsætte afgræsning af surt overdrev og arealer udlagt til udvikling af surt overdrev (ca. 7 ha) samt efterrydning (ca. 2 ha).

Nye indsatser: Ingen (strukturforbedrende tiltag – udlægning af store sten).

Naturstyrelsen gennemfører Natura 2000-planen i egen plejeplan – vil fremgå af resumé i handleplanen (når den vedtages).

FORSLAG

Natura 2000-handleplan 2022–2027

Rødme Svinehaver

Natura 2000-område nr. 241

Habitatområde H241

Sydfynske Øhav

Svendborg
Kommune

FORSLAG

Natura 2000-handleplan 2022–2027

Sydfynske øhav

Natura 2000-område nr. 127

Habitatområde H111

Fuglebeskyttelsesområde F71 og F72

Sydfynske Øhav

Målsætning for Det Sydfynske Øhav

De lysåbne naturtyper samt skovnaturtyperne sikres en god til høj naturtilstand, og forekomsterne gøres mere sammenhængende. Tilstanden af arealer med tørt overdrev, kalkoverdrev, surt overdrev, avneknippemose og rigkær forbedres.

Øhavet sikres som et af landets vigtigste yngle- og rasteområder for fugle knyttet til kyst, strandeng, lagunesøer og lavvandede havområder, hvor levestederne er tilstrækkeligt store og rummer gode og uforstyrrede fourageringsmuligheder og uforstyrrede ynglesteder med god struktur og hydrologi.

Øhavet sikres som et kerneområde for klokkefrø.

Øhavets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Sydfynske Øhav

Svendborg
Kommune

Videreførte indsatser fra tidligere handleplaner:

4 - 6 ha nyt rigkær

15 ha fugtig eng med pleje, der skaber passende forhold for plettet rørvagtel

Nye indsatser:

Forbedring af 5 kortlagte ynglelokaliteter for havterne

Herudover et løbende arbejde med at facilitere afgræsningen af de mange plejekrævende naturtyper.

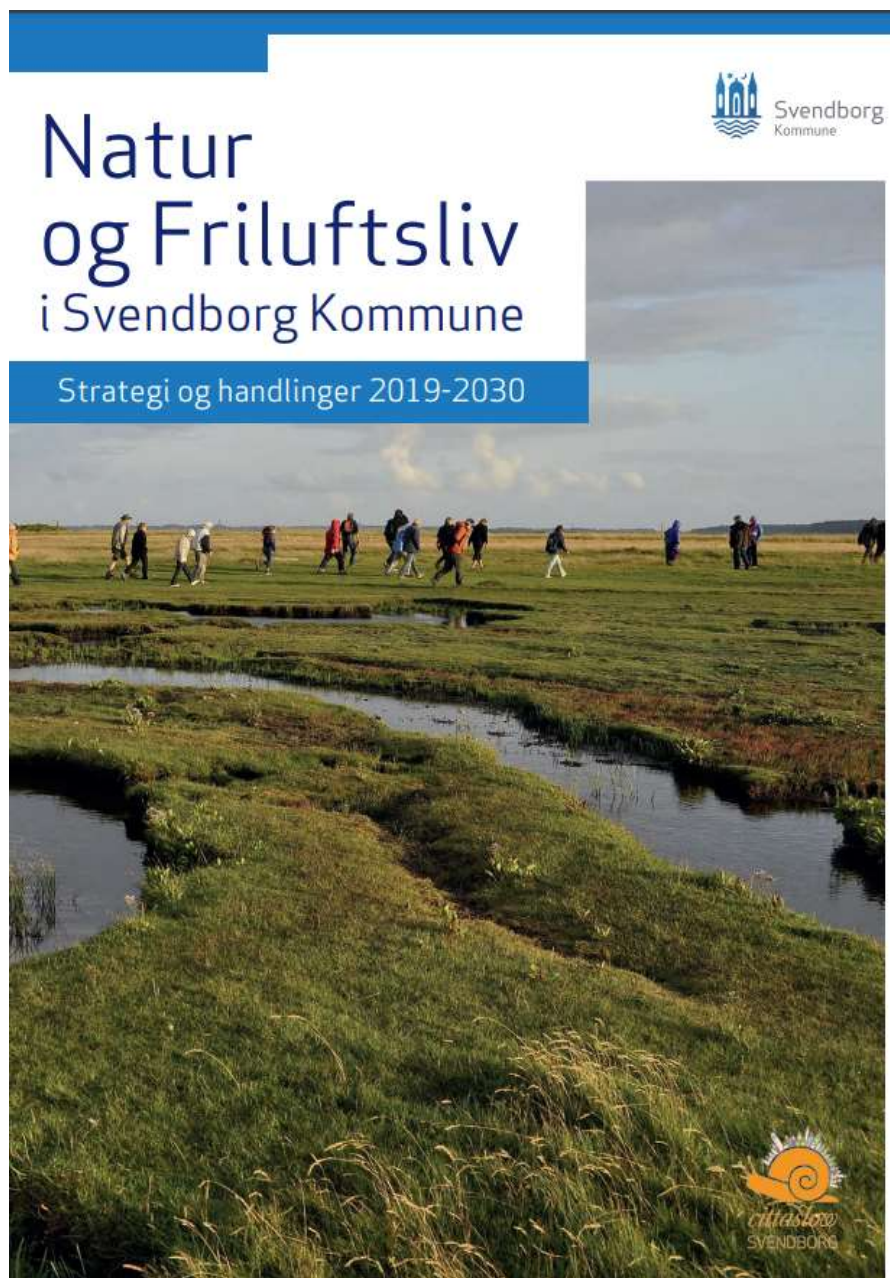
Tidsplan vedtagelse af handleplaner i Svendborg Kommune

Svendborg
Kommune

- Forslag til handleplaner vedtages i kommunalbestyrelsen i Svendborg Kommune den 27. februar 2024. Datoen varierer i de forskellige kommuner.
- Svendborg Kommunes forslag sendes i offentlig høring i 8 uger fra den 29. februar 2024 til den 25. april 2024.
- Høringssvar sendes til den kommune, der har udarbejdet handleplanen – det fremgår af offentliggørelsen.
- Høringssvar behandles og endelige handleplaner vedtages i kommunalbestyrelsen den 25. juni 2024.

Revision af Natur og Friluftsliv

- Første plan vedtaget i 2013
- Revideret i 2019

Omfatter private og kommunale arealer

Natur og Friluftsliv - opbygning

Svendborg
Kommune

Indhold

Naturen og det gode liv s. 3

Baggrund

Natur og friluftsliv - alle kan bidrage..... s. 4

Naturområder..... s. 6

Truede og særlige arter s.8

Værdier i naturen s. 10

Det aktive friluftsliv..... s. 12

Bevæg dig for livet s. 14

Naturoplevelser, stilhed og ro s. 15

Sundhed med naturen som scene..... s. 16

Indsatsområder og handlinger

Naturpleje s. 18

**Biodiversitet og
sammenhængende natur..... s. 20**

Skove s. 22

Blå natur s. 24

Bynatur s. 26

Friluftsliv s. 28

Formidling s. 30

Gennemførte handlinger 2014-2018

..... s. 32

Indsatser omfattet af Natura
2000-handleplaner og
vandområdeplaner indgår ikke
i Natur og Friluftsliv.

Natur og Friluftsliv Indsatsområderne

Svendborg
Kommune

MÅLSÆTNINGER

- Vi vil sikre levedygtige bestande af kommunens truede, sjældne eller på anden måde særlige arter ved at skabe flere og bedre levesteder for dem.
- Vi vil skabe større sammenhængende naturområder og spredningsveje for dyr og planter, primært inden for Grønt Danmarkskort.
- At borgerne tager aktivt del i naturforbedringer.

HANDLINGER som er sat i gang:

- Vi opbygger en større viden om vores truede og sjældne arter.
- Projekt for markfirben.
- Vi skaber flere og bedre levesteder for dagsommerfugle på kommunale arealer.
- Vi skaber bedre forhold for vores sjældne padder.
- Vi regulerer færdsel på udvalgte steder i Øhavet.
- Vi sikrer adgangsforbud ved havørnereder i yngletiden.
- Vi understøtter frivillige og lodsejeres indsats med at etablere ynglesteder for viber i dyrkede marker.
- Vi understøtte naturfremmende borgerinitiativer.
- Vi producerer videoklip, som inspirerer borgerne til at gøre noget for biodiversiteten i egne haver og på fælles arealer.

NYE HANDLINGER - vi vil:

- Producere informationsmateriale, som beskriver, hvad borgere og lodsejere selv kan gøre for at forbedre levevilkår for kommunens truede arter.
- Understøtte lodsejerne i forbedringen/drift af levende hegn som levesteder og økologiske forbindelser.
- *Sætte fokus på dagsommerfugle og skabe eller forbedre levesteder og spredningskorridorer, primært i bakkellandskabet.
- *Sikre og udbygge levesteder for bestand af strandtudse ved Brændeskov.
- *Tilgodese forårsfereje ved at sikre de vandhuller, hvor arten er registreret.
- Sikre de rigtige vandstandsforhold i rigkær og kildeområder.
- *Kortlægge sårbar kystnær natur i relation til vandstandsstigning i havet.
- Arbejde for at skabe spredningsveje for grønbroget tudse og strandtudse mellem Tåsinge Vejle - Monnet - Stjoul.
- Sikre og udvide arealet med overdrev i bakkellandskabet fra Gudbjerg Skov over Højbjerg, Egebjerg Bakker mod Svanninge Bakker.
- *Skabe nye overdrevsarealer i tilknytning til Rødme Svinehaver.
- Arbejde for at råstofgrave efterbehandles til natur- og rekreative formål efter endt indvinding.

***Prioriterede handlinger i 2019-2022.**

Teknik- og Miljøudvalgets beslutning om revisionens omfang:

Svendborg
Kommune

- Opbygningen bibeholdes.
- Udviklingsstrategiens vision, målsætninger og signaturprojekter indarbejdes.
- Beskrivelserne og handlingerne opdateres med bl.a. viden fra undersøgelsen af biodiversiteten.
- Natursyn og balance mellem benyttelse og beskyttelse tydeliggøres.
- Indsatsområdet Formidling gives særlig opmærksomhed.
- Elementer fra Klimahandleplanen indarbejdes. Det overvejes om klimarelaterede naturindsatser skal være et nyt indsatsområde.
- Relevante Geopark-indsatser indarbejdes.
- Udviklingsplan for Fyns Turisme understøttes.
- Handlingerne præciseres og prioriteres.

Teknik- og Miljøudvalgets beslutning om proces- og tidsplan:

Svendborg
Kommune

- **Januar 2024: Workshop i Det Grønne Råd.**
- Første kvartal 2024: Inddragelse af interne afdelinger.
- Første kvartal 2024: Kontakt til lodsejere – *hvor handlinger er beskrevet så konkret, at kun få lodsejere vil blive berørt.*
- **Andet kvartal 2024: Ekskursion med Det Grønne Råd til udvalgte områder med forslag til handlinger.**
- Tredje kvartal 2024: Forslag til revideret strategi for Natur og Friluftsliv forelægges Teknik- og Miljøudvalget.
- Tredje kvartal 2024: Forslaget sendes ud i offentlig høring.
- Fjerde kvartal 2024: Revideret strategi for Natur og Friluftsliv forelægges Teknik- og Miljøudvalget, Økonomiudvalget samt Kommunalbestyrelsen til godkendelse.

Workshop i Det Grønne Råd

Svendborg
Kommune

Oplægget er:

- Bibeholde de nuværende syv indsatsområder.
- Revisionens fokus er handlinger.

Anbefalinger fra Det Grønne Råd (for hvert indsatsområde):

- Handlinger, som vi skal vi arbejder videre med.
- Konkrete forslag til nye handlinger.

4 grupper – 4 stationer (50 minutter)

Svendborg
Kommune

NYE HANDLINGER - vi vil:

- ✓ Udbygge Egebjerg Bakker som et større besøgsmaal med bl.a. grønt støttepunkt.
- *Etablere: Stisløjfe på Øhavsstien i Syltemade Ådal, sti-rundture ved Stenstrup, vandresti fra Egebjerg Bakker over Åmosen til Ollerup samt sti på Egense Ås mellem Tankefuld og Egense Forsamlingshus.
- Undersøge mulighederne for at etablere vandresti fra Svendborg og langs Sørup Sø, Hvidkilde Sø, Åmosen og Ollerup Sø til Øhavsstien ved Øster Skerninge.
- Undersøge mulighederne for at skabe stiforbindelse mellem Damestenen og Klokkefrøstien.
- *Udbygge offentlighedens adgang til kysten og skovene.
- *Etablere nye bevægelsesrum og samlingssteder i naturen, skabe synlighed og informere herom.
- Understøtte udviklingen af nye muligheder for opmagasinering, omklædning, cykelvask eller andre støttefunktioner i eller uden for større indendørs faciliteter.
- ✓ Etablere toiletfaciliteter og parkeringsmuligheder ved særligt attraktive udflugtsmaal.
- Forbedre forholdene for vinterbadere.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Hver gruppe har 10 min ved hver station – efter første station rokerer man, så alle kommer til alle stationer. (gruppe 1 går til station 1, gruppe 2 til station 2 osv. - efter 10 min går gruppe 1 til station 2, gruppe 2 til station 3 osv. Liselotte styrer tiden)

Ved hver station skal hvert medlem af DGR:

- Komme med anbefalinger til hvilke 'nye handlinger', som vi skal fortsætte med – ved for hvert indsatsområde - at fordele **3 streger** ud for den nuværende plans 'nye handlinger' (stregerne kan sættes ud for én handling eller fordeles mellem flere) – 4 min.
- Skrive forslag til nye 'nye handlinger' inden for indsatsområdet på post-it – kun ét forslag pr. post-it. Forslagene prioriteres (skrive nr. 1, 2 osv.) + evt. navn – 4 min.
- Post-it sættes op.

Plenum (20-30 min)

Svendborg
Kommune

Stationsbestyreren samler op for stationens to indsatsområder:

- optælling af streger
- resumerer forslag til nye 'nye handlinger'
(maks. 3 min pr. station)

Medlemmerne kan kommentere resultaterne – f.eks. også prioritering på tværs af indsatsområderne.

Jesper Kiel runder af.

Stationerne

Svendborg
Kommune

- **Station 1:** Indsatsområder 'Naturpleje' og 'Blå natur' – i mødelokalet 1+2. Dorit stationsbestyrer.
- **Station 2:** Indsatsområder 'Biodiversitet og sammenhængende naturområder' og 'Formidling' – i mødelokalet 1+2. Arne stationsbestyrer.
- **Station 3:** Indsatsområder 'Skove' og 'Bynatur' – i mødelokale 3. Mette stationsbestyrer.
- **Station 4:** Indsatsområde 'Friluftsliv' og 'Andet' – i kantinen. Per stationsbestyrer.

Plenum (20-30 min)

Svendborg
Kommune

Stationsbestyreren samler op for stationens to indsatsområder:

- optælling af streger
- resumerer forslag til nye 'nye handlinger' – maks. 3 min pr. station.

Medlemmerne kan kommentere resultaterne – f.eks. også prioritering på tværs af indsatsområderne.

Jesper Kiel runder af.

Plenum – station 1

Svendborg
Kommune

Naturpleje

NYE HANDLINGER - vi vil:

- Følge effekten af alle større naturprojekter, der gennemføres.
- *Genindføre afgræsning af strandenge ved Mejlhoved på Drejø.
- ✓ *Pleje lysåbne arealer i Vejstrup Ådal.
- *Etablere græsning af strandenge ved Nørreskovs Nor.
- Etablere græsning af strandenge i tilknytning til Skansen på Tåsinge.
- *Etablere naturpleje og øget tilgængelighed i Lundemosen.
- Etablere naturpleje og øget tilgængelighed i ✓ Gammellung og Dyndet.
- Indføre afgræsning af større arealer i Sortemosen.
- Etablere afgræsning af arealer i nye vådområder.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Blå Natur

NYE HANDLINGER - vi vil:

- *Genåbne vandløb med potentiale til at blive gyde- og opvækstområde for laksefisk.
- *Udarbejde forvaltningsplan for odder i samarbejde med andre fynske kommuner.
- *Gennemgå de mest værdifulde vandhuller for en opdatering af naturindhold, plejebestand og potentiale for forbedringer og udarbejde en plan for indsats.
- ✓ *Gennemføre forbedringer af de bedste vandhuller, med fokus på padder og insekter.
- *Søge at indgå aftaler med lodsejere om, at der efterlades rene søer i områder, hvor der har været udvundet råstoffer.
- ✓ Vi vil sammen med andre aktører medvirke til at genskabe naturlige stenrev i Øhavet og i Langelandssund ved udlægning af sten.
- Udvikle og etablere blå støttepunkter med mulighed for havrelaterede aktiviteter.
- ✓ Udvide borgernes muligheder for bevægelse og rekreative aktiviteter på havneområder.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Plenum – station 2

Svendborg
Kommune

Biodiversitet og sammenhængende naturområder

NYE HANDLINGER - vi vil:

- ✓ Producere informationsmateriale, som beskriver, hvad borgere og lodsejere selv kan gøre for at forbedre levevilkår for kommunens truede arter.
- Understøtte lodsejerne i forbedringen/drift af levende hegn som levesteder og økologiske forbindelser.
- *Sætte fokus på dagsommerfugle og skabe eller forbedre levesteder og spredningskorridorer, primært i bakkelandskabet.
- *Sikre og udbygge levesteder for bestand af strandtudse ved Brændeskov.
- ✓ *Tilgodese forårsfereje ved at sikre de vandhuller, hvor arten er registreret.
- Sikre de rigtige vandstandsforhold i rigkær og kildeområder.
- ✓ *Kortlægge sårbar kystnær natur i relation til vandstandsstigning i havet.
- Arbejde for at skabe spredningsveje for grønbroget tudse og strandtudse mellem Tåsinge Vejle - Monnet - Stjoul.
- Sikre og udvide arealet med overdrev i bakkelandskabet fra Gudbjerg Skov over Højbjerg, Egebjerg Bakker mod Svanninge Bakker.
- ✓ *Skabe nye overdrevsarealer i tilknytning til Rødme Svinehaver.
- ✓ Arbejde for at råstofgrave efterbehandles til natur- og rekreative formål efter endt indvin- ding.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Formidling

NYE HANDLINGER - vi vil:

- *Inspirere forskellige grupper af borgere til bevægelse og samvær i naturen.
- *Udarbejde en oversigt over rekreative muligheder i kommunen målrettet både borgere og turister.
- ✓ Formidle skovenes særlige steder og naturværdier.
- Formidle nye vådområder med stier, fugletårn og informationstavler.
- ✓ *Undersøge mulighederne for at etablere et større formidlingscenter for geologi, natur og kulturhistorie i Svendborg.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Plenum – station 3

Skove

NYE HANDLINGER - vi vil:

- Understøtte skovejernes bestræbelser på at skabe områder med høj biodiversitet (skovbryn, lysbrønde, områder med naturlige vandstandsforhold, veterantræer, dødt ved mv.) og sikre nøglebiotoper som trædesten i et biodiversitetsnetværk primært inden for "Grønt Danmarkskort".
- *Afholde en inspirationsdag for skovejere for at fremme bevidstheden om biodiversitet i skove og åbne op for flere friluftaktiviteter.
- ✓ *Kortlægge skove med lang kontinuitet og områder med høj biodiversitet.
- ✓ *Indføre høst af græs eller afgræsning på udvalgte skovenge.
- Udvikle et større sammenhængende naturskovsområde/skovområde med stor variation og mange biodiversitetsområder.
- *Genindføre driften af en til to stævnings-skove.
- Understøtte interesseorganisationerne i at registrere og formidle se- og bevaringsværdige træer i kommunen.

***Prioriterede handlinger i 2019-2022.**

Svendborg
Kommune

Bynatur

NYE HANDLINGER - vi vil:

- *Undersøge mulighederne for at genåbne dele af vandløbet i Dronningemaen.
- ✓ Søge at rejse eksterne midler til at genåbne Kobberbækken forbi Ørkild Mølle med udløb til Svendborg Havn.
- *Arbejde på at skabe et nyt større naturområde med gode oplevelsesmuligheder og gode adgangsforhold tæt på Svendborg by.
- ✓ Forbedre den grønne infrastruktur i byerne, og vi vil forbedre forbindelser til naturen uden for byerne.
- Udbygge den grønne kile mellem Caroline Amalielund, Margrethelund og Græsholmene.
- Understøtte interesseorganisationer i at registrere byernes særlige træer (f.eks. art, alder, former og historie) og formidle deres værdi til ejerne.
- *Etablere ny skov i tilknytning til byer med lidt bynær natur.

***Prioriterede handlinger i 2019-2022.**

Plenum – station 4

Svendborg
Kommune

Friluftsliv

NYE HANDLINGER - vi vil:

- ✓ Udbygge Egebjerg Bakker som et større besøgsmaal med bl.a. grønt støttepunkt.
- *Etablere: Stisløjfe på Øhavsstien i Syltemade Ådal, sti-rundture ved Stenstrup, vandresti fra Egebjerg Bakker over Åmosen til Ollerup samt sti på Egense Ås mellem Tankefuld og Egense Forsamlingshus.
- Undersøge mulighederne for at etablere vandresti fra Svendborg og langs Sørup Sø, Hvidkilde Sø, Åmosen og Ollerup Sø til Øhavsstien ved Øster Skerninge.
- Undersøge mulighederne for at skabe stiforbindelse mellem Damestenen og Klokkefrøstien.
- *Udbygge offentlighedens adgang til kysten og skovene.
- *Etablere nye bevægelsesrum og samlingssteder i naturen, skabe synlighed og informere herom.
- Understøtte udviklingen af nye muligheder for opmagasinering, omklædning, cykelvask eller andre støttefunktioner i eller uden for større indendørs faciliteter.
- ✓ Etablere toiletfaciliteter og parkeringsmuligheder ved særligt attraktive udflugtsmaal.
- Forbedre forholdene for vinterbadere.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Andet

Naturpleje

Svendborg
Kommune

HANDLINGER som er sat i gang:

- Vi sikrer kontinuerlig pleje af vores mest værdifulde naturområder i Egebjerg Bakker, Mønnet, Skovholm og Ravnebjerg moser, Løkkekærs Banke/Casanovabakkerne, Syltemade Ådal, øerne i Øhavet, orkidé-eng ved Egense og klokkefrø-vandhuller på Østfyn.
- Vi faciliterer afgræsning af naturarealer ved at formidle kontakten mellem kvægholdere og jordejere og ved at drive kreaturprammen Yrsa samt stille kreaturvogn og fangfolde til rådighed for dyreholdere.
- Vi samarbejder med lodsejere om at fastholde naturudvikling efter udløb af 20-årige MVJ-aftaler.
- Vi plejer fortidsminderne: Ørkild Voldsted, bronzealderhøje i Hallindskoven, ~~Ingers Høj~~, Brudagerdyssen, Capeshøj, Vejstrupdyssen, Slotsbanken i Fløjterup Skov og langdysser i Nyhave Skov.
- Vi gennemgår § 3-arealer for en opdatering af naturindhold, tilstand, plejebehov og potentiale for naturgenopretning.

NYE HANDLINGER - vi vil:

- Følge effekten af alle større naturprojekter, der gennemføres.
- *Genindføre afgræsning af strandenge ved Mejlhoved på Drejø.
- ✓*Pleje lysåbne arealer i Vejstrup Ådal.
- *Etablere græsning af strandenge ved Nørreskovs Nor.
- Etablere græsning af strandenge i tilknytning til Skansen på Tåsinge.
- *Etablere naturpleje og øget tilgængelighed i Lundemosen.
- Etablere naturpleje og øget tilgængelighed i Gammellung og Dyndet.
- Indføre afgræsning af større arealer i Sortemosen.
- Etablere afgræsning af arealer i nye vådområder.

***Prioriterede handlinger i 2019-2022.**

Biodiversitet og sammenhængende naturområder

HANDLINGER som er sat i gang:

- ✓ Vi opbygger en større viden om vores truede og sjældne arter.
- ✓ Projekt for markfirben.
- ✓ Vi skaber flere og bedre levesteder for dagsommerfugle på kommunale arealer.
- ✓ Vi skaber bedre forhold for vores sjældne padder.
- ✓ Vi regulerer færdsel på udvalgte steder i Øhavet.
- ✓ Vi sikrer adgangsforbud ved havørreder i yngletiden.
- ✓ Vi understøtter frivillige og lodsejeres indsats med at etablere ynglesteder for viber i dyrkede marker.
- ✓ Vi understøtte naturfremmende borgerinitiativer.
- ✓ Vi producerer videoklip, som inspirerer borgerne til at gøre noget for biodiversiteten i egne haver og på fælles arealer.

NYE HANDLINGER - vi vil:

- ✓ Producere informationsmateriale, som beskriver, hvad borgere og lodsejere selv kan gøre for at forbedre levevilkår for kommunens truede arter.
- Understøtte lodsejerne i forbedringen/drift af levende hegn som levesteder og økologiske forbindelser.
- *Sætte fokus på dagsommerfugle og skabe eller forbedre levesteder og spredningskorridorer, primært i bakkelandskabet.
- *Sikre og udbygge levesteder for bestand af strandtudse ved Brændeskov.
- ✓ *Tilgodese forårsfereje ved at sikre de vandhuller, hvor arten er registreret.
- Sikre de rigtige vandstandsforhold i rigkær og kildeområder.
- ✓ *Kortlægge sårbar kystnær natur i relation til vandstandsstigning i havet.
- Arbejde for at skabe spredningsveje for grønbroget tudse og strandtudse mellem Tåsinge Vejle - Monnet - Stjoul.
- Sikre og udvide arealet med overdrev i bakkelandskabet fra Gudbjerg Skov over Højbjerg, Egebjerg Bakker mod Svanninge Bakker.
- ✓ *Skabe nye overdrevsarealer i tilknytning til Rødme Svinehaver.
- ✓ Arbejde for at råstofgrave efterbehandles til natur- og rekreative formål efter endt indvinding.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Skove

Svendborg
Kommune

HANDLINGER som er sat i gang:

- ✓ Udarbejde en strategi for de kommunale skove og 50-årige forvaltningsplaner.
- Etablere ny skov i samarbejde med lods-ejere, vandværker og forsyningsselskaber.
- ✓ Der tilstræbes at opnå synergi mellem flere interesser: Større sammenhængende natur/skovområder, øget biodiversitet, friluftsliv, grundvandsbeskyttelse og CO₂-lagring.

NYE HANDLINGER - vi vil:

- Understøtte skovejernes bestræbelser på at skabe områder med høj biodiversitet (skovbryn, lysbrønde, områder med naturlige vandstandsforhold, veterantræer, dødt ved mv.) og sikre nøglebiotoper som trædesten i et biodiversitetsnetværk primært inden for "Grønt Danmarkskort".
- *Afholde en inspirationsdag for skovejere for at fremme bevidstheden om biodiversitet i skove og åbne op for flere friluftsaktiviteter.
- ✓ *Kortlægge skove med lang kontinuitet og områder med høj biodiversitet.
- ✓ *Indføre høst af græs eller afgræsning på udvalgte skovenge.
- Udvikle et større sammenhængende natur-skovsområde/skovområde med stor variation og mange biodiversitetsområder.
- *Genindføre driften af en til to stævnings-skove.
- Understøtte interesseorganisationerne i at registrere og formidle se- og bevaringsværdige træer i kommunen.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Blå natur

Svendborg
Kommune

HANDLINGER som er sat i gang:

- Vi restaurerer vandløb ud over vandplan-indsatserne med fokus på forbedring af forhold for havørred f. eks. ved at udlægge gydegrus og ved at forbedre passageforhold ved spærringer.

NYE HANDLINGER - vi vil:

- *Genåbne vandløb med potentiale til at blive gyde- og opvækstområde for laksefisk.
- *Udarbejde forvaltningsplan for odder i samarbejde med andre fynske kommuner.
- *Gennemgå de mest værdifulde vandhuller for en opdatering af naturindhold, plejebehov og potentiale for forbedringer og udarbejde en plan for indsats.
- ✓ *Gennemføre forbedringer af de bedste vandhuller, med fokus på padder og insekter.
- *Søge at indgå aftaler med lodsejere om, at der efterlades rene søer i områder, hvor der har været udvundet råstoffer.
- ✓ Vi vil sammen med andre aktører medvirke til at genskabe naturlige stenrev i Øhavet og i Langelandssund ved udlægning af sten.
- Udvikle og etablere blå støttepunkter med mulighed for havrelaterede aktiviteter.
- ✓ Udvide borgernes muligheder for bevægelse og rekreative aktiviteter på havneområder.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Bynatur

Svendborg
Kommune

HANDLINGER som er sat i gang:

- ✓ Vi indarbejder grønne forbindelser og våde småbiotoper i byplanlægningen.
- ✓ Vi plejer de kommunale naturområder med afgræsning og slet.
- ✓ Vi omlægger driften af de større grønne områder til mere ekstensiv og naturrettet drift.
- ✓ Vi vedligeholder og udvikler parker som samlingssteder og rum for leg og bevægelse med respekt for kulturmiljøer og naturværdier.
- ✓ Vi oprenser gadekær i samarbejde med lokale kræfter.
- ✓ Vi driver de kommunale arealer uden brug af gødning og pesticider samt bekæmper invasive arter.
- ✓ Vi skaber nye levesteder for de vilde planter og dyr i byerne, hvor dette er muligt under hensyntagen til byernes rammer.
- Vi planter 75 vej- og gadetræer årligt.
- ✓ Vi indfaser naturvenlig drift af vejkanter med naturindhold på udvalgte steder.
- ✓ Vi understøtter naturfremmende borgerinitiativer i byerne.

NYE HANDLINGER - vi vil:

- *Undersøge mulighederne for at genåbne dele af vandløbet i Dronningemaen.
- ✓ Søge at rejse eksterne midler til at genåbne Kobberbækken forbi Ørkild Mølle med udløb til Svendborg Havn.
- *Arbejde på at skabe et nyt større naturområde med gode oplevelsesmuligheder og gode adgangsforhold tæt på Svendborg by.
- ✓ Forbedre den grønne infrastruktur i byerne, og vi vil forbedre forbindelser til naturen uden for byerne.
- Udbygge den grønne kile mellem Caroline Amalielund, Margrethelund og Græsholmene.
- Understøtte interesseorganisationer i at registrere byernes særlige træer (f.eks. art, alder, former og historie) og formidle deres værdi til ejerne.
- *Etablere ny skov i tilknytning til byer med lidt bynær natur.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*

Friluftsliv

Svendborg
Kommune

HANDLINGER som er sat i gang:

- Vi opgraderer og udbygger Øhavsstien med stisløjfer til oplevelsesrige naturområder, udsigter, kulturhistoriske steder og spændende geologi.
- Vi arbejder på at etablere gode samlede stiforløb - "rundture" og opholdsarealer i tilknytning til vores større byer og landsbyer (mere end 500 indbyggere) i samarbejde med lokale kræfter og interesserede lods ejere. Der tages udgangspunkt i områdernes eksisterende stier.
- Vi skaber muligheder for leg og bevægelse på kommunale arealer samt renoverer og etablerer rekreative faciliteter.
- Vi understøtter private i at etablere ridestier efter konceptet "Riderute Sydfyn".
- Vi arbejder for, at Det Sydfynske Øhav opnår udnævnelse til UNESCO Global Geopark og kan danne ramme for nye initiativer og aktiviteter.

NYE HANDLINGER - vi vil:

- ✓ Udbygge Egebjerg Bakker som et større besøgsmaal med bl.a. grønt støttepunkt.
- *Etablere: Stisløjfe på Øhavsstien i Syltemade Ådal, sti-rundture ved Stenstrup, vandresti fra Egebjerg Bakker over Åmosen til Ollerup samt sti på Egense Ås mellem Tankefuld og Egense Forsamlingshus.
- Undersøge mulighederne for at etablere vandresti fra Svendborg og langs Sørup Sø, Hvidkilde Sø, Åmosen og Ollerup Sø til Øhavsstien ved Øster Skerninge.
- Undersøge mulighederne for at skabe stiforbindelse mellem Damestenen og Klokkefrøstien.
- *Udbygge offentlighedens adgang til kysten og skovene.
- *Etablere nye bevægelsesrum og samlingssteder i naturen, skabe synlighed og informere herom.
- Understøtte udviklingen af nye muligheder for opmagasinering, omklædning, cykelvask eller andre støttefunktioner i eller uden for større indendørs faciliteter.
- ✓ Etablere toiletfaciliteter og parkeringsmuligheder ved særligt attraktive udflugtsmaal.
- Forbedre forholdene for vinterbadere.

***Prioriterede handlinger i 2019-2022.**

Formidling

Svendborg
Kommune

HANDLINGER som er sat i gang:

- Vi udvikler mobil formidling om naturværdier, interessante områder og forslag til aktiviteter (sundhed) via apps, QR-koder, eller hvad der måtte komme af muligheder.
- Vi arbejder på opdatering af mobil-applikationen 'Outdoor Guide - Det Sydfynske Øhav'.
- ✓ Vi opdaterer naturfoldere i forbindelse med genoptryk.
- ✓ Vi vedligeholder og opdaterer informationstavler ved natur- og kulturseværdigheder samt opsætter informationstavler ved nye udflugtsmål.
- Vi afholder guidede naturture og samarbejder med frivillige formidlere bl.a. ved at stille kommunens hjemmeside til rådighed for annoncering af arrangementer.
- Vi understøtte foreningslivet i at udvikle nye kompetencer, som styrker kommunikationen til deres medlemmer og andre brugergrupper via de sociale medier.

NYE HANDLINGER - vi vil:

- *Inspirere forskellige grupper af borgere til bevægelse og samvær i naturen.
- *Udarbejde en oversigt over rekreative muligheder i kommunen målrettet både borgere og turister.
- ✓ Formidle skovens særlige steder og naturværdier.
- Formidle nye vådområder med stier, fugletårn og informationstavler.
- ✓ *Undersøge mulighederne for at etablere et større formidlingscenter for geologi, natur og kulturhistorie i Svendborg.

**Prioriterede handlinger i 2019-2022.*